

Streszczenie rozprawy doktorskiej

„Swoboda kształtowania treści umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością”

Paulina Dzierżak

Przedmiotem badań niniejszej pracy doktorskiej jest zagadnienie z zakresu prawa spółek, tj. swoboda kształtowania treści umowy spółki z o.o. W celu ustalenia zakresu autonomii woli, jaki przysługuje wspólnikom w kształtowaniu treści umowy spółki z o.o. konieczne było, po pierwsze, ustalenie, jakie dyrektywy interpretacyjne mają zastosowanie do spółki z o.o., tj. w jaki sposób należy oceniać moc wiążącą norm prawnych oraz dopuszczalność umieszczenia w umowie spółki postanowień odmiennych od treści ustawy oraz postanowień dodatkowych. Po drugie, należało ustalić właściwy sposób pojmowania kryteriów delimitujących swobodę umów.

Pracę podzielono na trzy części. W pierwszej części dokonano analizy zagadnień ogólnych, które ukierunkowały dalsze badania na temat swobody kształtowania treści umowy spółki z o.o. Rozważania poczynione w tej części pracy doprowadziły do wniosku, że w spółce z o.o. obowiązuje zasada swobody umów wyrażona w art. 353¹ k.c. Ustalono, że spółka z o.o. genetycznie wywodzi się z prawa zobowiązań, stanowiąc szczególnego rodzaju stosunek zobowiązaniowy. Spostrzeżenie to wskazuje pożądany kierunek poszukiwań sposobu określenia relacji pomiędzy zasadą swobody umów a koniecznością jej ograniczeń. Zobowiązaniowy charakter spółki z o.o. przemawia za jak najpełniejszym zastosowaniem do spółki z o.o. dyrektyw interpretacyjnych wynikających z art. 353¹ k.c. Szczególne cechy, jakie stosunek spółki z o.o. wykazuje w porównaniu do „klasycznego” stosunku zobowiązaniowego nie uzasadniają zastrzeżeń wobec spółki z o.o. dyrektyw interpretacyjnych wynikających z art. 353¹ k.c. Cechy te mogą powodować potrzebę zwiększenia ochrony szeroko pojętego bezpieczeństwa obrotu. Uzasadniają one wprowadzenie *numerus clausus* spółek handlowych oraz większej liczby norm imperatywnych dotyczących spółki z o.o. niż w prawie zobowiązań. W pracy wyrażono pogląd, że taka ochrona zagrożonych wartości wydaje się być wystarczająca. Wykazano również, że różnice konstrukcyjne pomiędzy spółką z o.o. i spółką akcyjną przemawiają za szerszą autonomią woli wspólników niż akcjonariuszy w spółce akcyjnej.

Ponadto w pracy zostały usystematyzowane i ocenione wyrażone w literaturze poglądy na temat zakresu zastosowania zasady swobody umów do umowy spółki z o.o. Przedstawiono własną propozycję modelu wykładni i stosowania przepisów dotyczących spółki z o.o., precyzując, jakie dyrektywy interpretacyjne należy stosować do oceny dopuszczalności postanowień umowy spółki z o.o. Analiza charakteru prawnego spółki z o.o. doprowadziła do wniosku, że w spółce z o.o., podobnie jak w przypadku prawa zobowiązań, należy stosować domniemanie swobody kształtowania treści umowy spółki w przypadkach, gdy ustawodawca jasno wskazuje na możliwość odmiennej od ustawowej regulacji umownej lub umieszczenia w umowie spółki postanowień dodatkowych. Ponadto brak podstaw, by domniemywać wyczerpującą regulację spółki z o.o., w związku z tym przyjęć należy domniemanie dopuszczalności kształtowania treści postanowień umowy spółki z o.o. w kwestiach

uregulowanych w k.s.h., nawet jeśli ustawodawca wprost nie wskazuje na autonomię woli wspólników w tym zakresie. Ustalono jednak, że w odniesieniu do regulacji spółki z o.o. obowiązuje dyrektywa interpretacyjna zaostrożona w porównaniu do obowiązującego w prawie zobowiązań domniemania dyspozytywności norm prawnych – w spółce z o.o. stosować należy domniemanie imperatywności norm. Przemawia za tym sposób sformułowania przepisów dotyczących spółki z o.o. oraz aksjologia, jaką można odczytać z całości regulacji spółki z o.o. Domniemanie to polega na tym, że w przypadku, gdy treść przepisu nie wskazuje wprost na moc wiążącą normy prawnej, należy przyjąć jej bezwzględnie wiążący charakter. W pracy uznano, że ustalenie w takim przypadku dyspozytywności normy możliwe jest na zasadzie wyjątku, tj. wtedy, gdy przemawiają za tym szczególnie względy natury aksjologicznej, systemowej lub funkcjonalnej.

Dokonując oceny istniejącej regulacji spółki z o.o. przedstawiono opinię, że w niektórych przypadkach regulacja ta nie spełnia wymogu proporcjonalności w ograniczaniu autonomii woli – wprowadzając normy imperatywne, ustawodawca niekiedy kieruje się samą potrzebą standaryzacji stosunku spółki, gdy nie przemawiają za tym silne względy aksjologiczne. W takich przypadkach należy raczej opowiadać się za standaryzacją spółki z o.o. przy pomocy norm dyspozytywnych. Wspólnicy powinni mieć swobodę w wyborze rozwiązań najbardziej dla nich efektywnych, jeśli nie naruszają one wartości istotnych w systemie prawnym.

W drugiej części pracy przedstawiono analizę roli zasad współżycia społecznego, natury stosunku spółki z o.o. i ustawy w ograniczaniu swobody kształtowania treści umowy spółki z o.o. Przyjęto założenie, że pojęcie ograniczeń swobody umów należy starać się ustalać z uwzględnieniem konstytucyjnej zasady proporcjonalności. Nie oznacza to jednak, że w pewnych przypadkach wątpliwości co do właściwego sposobu pojmowania roli kryteriów delimitujących autonomię woli jednostek nie należy rozstrzygać na rzecz bezpieczeństwa obrotu.

W trzeciej części pracy zbadano jedenaście zagadnień szczegółowych w kontekście teoretycznych tez pracy. Pozwoliło to na zilustrowanie, jak ogólne wnioski zaprezentowane w opracowaniu dotyczące zakresu zastosowania do spółki z o.o. zasady swobody umów wpływają w praktyce na ocenę dopuszczalności umieszczenia w umowie spółki z o.o. konkretnych postanowień. Analiza przykładów postanowień umowy spółki z o.o. pokazała, że doktryna dokonuje często nadmiernie rygorystycznej wykładni norm prawnych dotyczących treści umowy spółki z o.o. Przedstawiono również poglądy doktryny niemieckiej wyrażone na podstawie przepisów niemieckiej ustawy o spółce z o.o. (GmbH) analogicznych do polskiej regulacji. Za wyborem niemieckiego systemu prawa przemawia podobieństwo polskiego i niemieckiego prawa spółek. Analiza prawnoporównawcza pokazała, że na podstawie niemal identycznych przepisów niemiecka doktryna uznaje szerszą autonomię woli wspólników GmbH niż polska doktryna w odniesieniu do spółki z o.o. Powinno to stanowić przyczynek do dyskusji nad właściwym sposobem wykładni przepisów k.s.h. dotyczących spółki z o.o.

W pracy korzystano z metody dogmatycznej oraz w pewnym zakresie prawnoporównawczej. Badania oparto przede wszystkim na przepisach kodeksu cywilnego oraz kodeksu spółek handlowych. Uwzględniono najważniejsze wypowiedzi doktryny polskiej w

zakresie prawa cywilnego oraz prawa spółek, jak również doktryny niemieckiej. Analizie poddano orzecznictwo, w szczególności Sądu Najwyższego.

Praca została przygotowana z uwzględnieniem stanu prawnego na dzień 13. marca 2017 r.